

УДК 159.9

Дергач М. А.¹, Конопля І. В.²

¹ д-р пед. наук, проф. ЗНТУ

² студ. гр. СНз-118_2 ЗНТУ

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПРОЦЕСІВ СТАРІННЯ ТА ФАХОВОЇ АКТИВНОСТІ ЖІНОК ПОХИЛОГО ВІКУ

Розвиток суспільства та стрімке зростання демографічного старіння зумовили особливу актуальність соціально-психологічних проблем старіння, що ставить перед психологічною наукою низку питань, пов'язаних із закономірностями соціального розвитку особистості літньої людини, з динамікою її різних ідентичностей, особливостями процесу її соціалізації, місцем цієї соціальної групи в суспільстві тощо.

Аналіз наукової літератури відносно проблем старіння показує, що означена проблема досить активно вивчається вітчизняними і закордонними вченими. І. Мечніков розробив концепцію, в центрі якої стоїть уявлення про дієву та квітучу старість, яка займає гідне місце в соціальному житті. Значний внесок до вивчення соціального аспекту старіння зроблено З. Френкелем, який, говорив, що подовження тривалості життя – це не лише

додавання років у спокої та на пенсії; метою людини має бути активна, дієва старість.

Водночас, зазначимо, що старіння реально створює багато психологічних труднощів, оскільки це роки вимушеної бездіяльності, пов'язаної з відривом від трудової діяльності та різким відчуттям контрасту попереднього і теперішнього життя, яке часто сприймається як принизливе. Вимушена бездіяльність може ставати патогенним чинником в соматичній і психічній сферах, тому багато людей у цей період намагаються зберігати працездатність, працювати і бути корисними. Відомо, що вихід на пенсію легше переноситься жінками, ніж чоловіками, тому, для нас було важливо вивчити психологічні особливості жінок 60-65 років, те, як людина в цьому віці оцінює себе і свій актуальний стан, що наповнює внутрішній світ старіючої людини, зрозуміти, якими засобами, внутрішніми ресурсами люди пенсійного віку справляються з проблемою адаптації до життєвих умов, що змінилися.

Метою дослідження – виявити та порівняти психологічні особливості працюючих і непрацюючих жінок 60-65 років.

У дослідженні брали участь 30 жінок-пенсіонерок 60-65 років, які мешкають в м. Запоріжжі. Одна підгрупа випробовуваних складалася з 15 працюючих жінок, інша – з 15 непрацюючих.

У дослідженні використовувалися методики: «Діагностика самооцінки психічних станів» (Г. Айзенк); «Діагностика рівня суб'єктивного відчуття самотності» (Д. Рассел і М. Фергюсон); «Диференціальна діагностика депресивних станів» (Зунге в адаптації Т. І. Балашової); авторський опитувальник «Рівень задоволення життям людей похилого віку».

У результаті проведеного дослідження були отримані дані, що дали можливість охарактеризувати і порівняти дві категорії жінок – працюючих і непрацюючих пенсіонерок. Зіставлення результатів показало, що непрацюючі жінки-пенсіонери більше схильні до переживання тривоги, на відміну від працюючих. У непрацюючих жінок більшою мірою занижена самооцінка, вони бояться невдач і уникають труднощів.

Дані, отримані при діагностиці агресивності, свідчать про те, що працюючі пенсіонери, в середньому, мають менший рівень агресивності.

Порівняння різниці в показниках діагностики депресивних станів, виявило істотні відмінності між випробовуваними двох груп. Дані свідчать про те, що 30% непрацюючих жінок переживають депресивні стани (у 20% – легка депресія ситуативного або невротичного генезу і у 10% – депресивний стан). Тоді як в групі працюючих пенсіонерів депресивний стан виявлено тільки у 10% жінок. Як видно, непрацюючі жінки більше схильні до переживання депресії.

Для виявлення задоволеності чи незадоволеності життям серед пенсіонерок було проведено опитування, в результаті якого було встановлено, що задоволеність здоров'ям теж залежить від того, чи працює пенсіонер, чи ні. Так, серед опитаних жінок-пенсіонерок задоволені своїм здоров'ям 70% працюючих і 55% непрацюючих.

Ведуть активний спосіб життя пенсіонерки в такому співвідношенні: працюючі – 85%, непрацюючі – 65%.

Після виходу на пенсію відчутно змінюється і статус людини. 100% працюючих жінок-пенсіонерів впевнена в тому, що їхня цінність для оточуючих не знизилась, а от 40% непрацюючих вважають інакше, та ще й нарікають на те, що роботодавці втратили цінних працівників.

З виходом на пенсію у працюючих пенсіонерок зовсім не зменшилось коло знайомих, а от у 50% непрацюючих – коло знайомих значно зменшилась.

Усі опитані працюючі жінки пенсійного віку уникають людей, які постійно жаліються на життя, бо самі такими не являються; активно читають літературу та допомагають нужденним. Ці особливості у непрацюючих жінок прослідковуються слабше.

Плани на майбутнє більш оптимістичні у працюючих (80% проти 50% непрацюючих). 95% опитаних працюючих пенсіонерок стверджують, що вони реалізувались у житті і вважають, що в них є задачі, які необхідно виконати (100% випробуваних категорії працюючі пенсіонери). На відміну від них, непрацюючі особливих планів на майбутнє не складають, а деякі вважають себе нереалізованими (40%).

Отже, в ході дослідження доведено, що високий рівень якості життєдіяльності притаманний саме працюючим людям похилого віку, у яких чітко сформовані нові мотиви життя. Вони мають адекватну самооцінку, емоційно стійкі та позитивно ставляться до самих себе. Також визначається високий рівень життєвої задоволеності, активний та здоровий спосіб життя. Людям похилого віку цього рівня властива висока соціальна активність, вони самостійні та ініціативні; у них яскраво виражене бажання оволодівати новими знаннями та прагнення застосовувати їх у практичному житті; вони задоволені життям, вільно та легко налагоджують соціальні зв'язки.

Серед пенсіонерок, які не задіяні професійно, часто зустрічаються незадоволені життям; в порівнянні з працюючими, вони більш тривожні, агресивні, схильні до депресій. Мало хто з них складає плани на майбутнє, більшість свого часу вони витрачають на спогади про минуле.